

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Tractatus Philosophico-Theologicus

Posewitz, Johann Heinrich

Quedlinburgi, 1660

Caput II.

[urn:nbn:de:bsz:31-128962](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128962)

DE ENTE.

OBJECTIO 2.

Demonstrat ipse *Philosophus* infinitum & vacuum nec dari actu nec dari posse. *Resp*: Non entis s. falsi non datur scientia *positiva* sed *privativa*, nempe id quod falsum est non possumus scire tanquam verum, nam si quis id quod falsum est verum arbitratur is non scientiam habet sed deceptionem & ignorantiam, Id autem quod falsum est possumus scire tanquam falsum. Et hoc modo *Aristoteles* docuit infinitum non dari. Eundem in modum Theologi tractant de Purgatorio tanquam de ficto & falso, nam si arbitrarentur illud esse, deciperentur.

CAPUT. II.

DE

Actu & potentiâ.

REGULA. I.

A potentiâ ad actum sive à posse ad esse (affirmativè) non valet consequentia.

OBJECTIO 1.

DOcuerunt *Megarici* teste *Arist.* 9. *Met.* c. 3. text. 5. potentias non præcedere actus suos, sed tùm tantùm esse, quando actus eorum sunt, & illum qui operatur, tantum posse operari quando actu operatur. Quæ sententia si vera est regula nostra falsa est, nam hoc modo omninò à potentiâ ad actum consequentiâ perperua est. Verùm *resp.* non regula nostra sed sententia *Megaricorum* falsa est & refutat illam *Arist.* c. 1. aliquot argumentis, nam posita hâc sententiâ sequitur quod artifex non sit artifex nisi artem exerceat actu, & quando post horam iterum vult exercere novum habitum comparet. Porro ignis non erit calidus, nisi actu comburat, imò

B 2

nihil

nihil futurum aut possibile erit, sed is qui stat semper stabit & sedens sedebit, quia impossibile hoc modo est, ut qui stat sedeat & sedat stet. *Vid. Arist. c. l.* Afferimus ergo contra dictos *Megaricos* omnem potentiam tum activam tum etiam passivam esse priores naturâ vel tempore suis actibus, nam licet tempore non semper potentia precedant actus suos sicut patet de potentia activa Solis illuminandi & passiva materiae primae naturâ tamen illos actus suos præcedere certum est. *Vid. Javellum lib. 9. Met. quest. 3. & Suarez. Disput. Met. 43. n. 14. & seq.*

OBJECTIO 2.

Hæc consequentia firma est. *Chimera non est, ergo non potest esse.* *Respondeo:* Affirmativè à posse ad Esse non valet consequentia, bene autem negativè. *Dico:* nec sic valet, quia non sequitur. Omnis creatura potest non esse, ergo non est. *Resp.* Hæc consequentia non procedit à posse, ad esse negativè quia propositio antecedens non est negativa, quod patet, quia in illa particula negativa post ponitur copulæ quæ continetur in verbo *potest*, & sic illam non afficit.

REGULA II.

Ab actu ad potentiam sive ab esse ad posse esse (affirmativè & eodem servato tempore in antecedente & consequente) V. C.

OBJECTIO I.

AB actu ad potentiam non potest valere consequentia affirmativè, sunt enim opposita, & homo quando actu est non amplius est potentia, negativè ergo potius consequentia ab actu ad potentiam & contra procedit. *Resp.* aliud est habere potentiam s. posse esse & esse potentia. Ab esse actu ad esse potentia non valet consequentia affirmativè, valet autem ab esse actu ad habere potentiam, s. posse esse, ratio est, quia esse poten.

potentiâ excludit actum, & Esse actu contradictoriè opponitur. Posse esse verò s. habere potentiâ, actum nō negat sed ab eo abstrahit, & rûm cū actu rûm cum ejus negatione potest cōsistere.

OBJECTIO 2.

Non sequitur Christus mortuus est, ergò potest mori, quia *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, Rom. 6.* & Theologi hominis quoque status ita distinguunt ut in primo, nempe ante lapsum, *potuerit homo non mori.* In Secundo, nempe post lapsum, *non possit non mori.* In Tertio, nim. in altera vita ad quam etiam Christus translatus est, *non possit mori.* Resp. Reg. nostra vult ut in antecedente & consequente idem seruetur tēpus, unde nō rectè ita infertur, Christus mortu⁹ est, ergò potest mori, sed h. m. ergò Christus potuit mori.

REGULA III.

Cujus est (s. cui tribuitur) potentia, ejusdem est (s. eidem tribuitur) actus.

OBJECTIO 1.

Arist. expressè docet *lib. 9. Met. text. 16.* Actum non esse in agente sed in patiente. Resp. Aliud est *Ess. alicujus, & Esse in aliquo*, omnis actus illius est s. tribuitur ei, cujus est potētia, sed nō omnis actus in illo est, in quo est potētia, nam in quo est potentia passiva in eo quidē est actus, sicut etiam in illo in quo est potentia activa, actus est, si est actus immanens, non autem in eo in quo est potentia activa actus est, si transiens est actus.

REGULA IV.

Quod transit de potentia (passiva) ad actum (rei intrinsecum) mutatur.

OBJECTIO 1.

Deus ab æterno fuit in potentiâ ad creandum, ergò dum in tempore creavit, mutatus est. Resp. DEUS non fuit in potentia passiva ad creandū, sed habuit creandi potentiâ activam.

OBJECTIO 2.

Qui jam non videtur est in potentia passiva, ad videri, non tamen quando actu videtur, mutatur. *Respondeo: dupliciter* aliquid in actum de potentia passiva transire contingit, 1. ut actus rei, quæ erat in potentia, sit intrinsecus, ipsamque extrinsecè saltem denominet. In regula intelligitur actus rei intrinsecus, at videri est denominatio merè extrinseca.

OBJECTIO 3.

Filius Dei ante incarnationem fuit in potentia homo, ergò quando actu postea factus est homo, mutatus est, quia actus ille ipsi quoque fuit intrinsecus. *Resp: Filius Dei non fuit in potentia passiva intrinseca ad fieri hominem, & licet receperit humanam naturam in se, non tamen recepit illam tanquam in subjectum, nam non naturali modo sed miraculoso illam assumpsit & sibi univit.*

REGULA V.

Qui potest majus (difficilius) potest etiam minus
(in eodem genere.)

OBJECTIO 1.

Homo potest producere compositum, & non potest producere materiam primam, at compositum majus est materia prima minus. *Resp: aliud est compositum majus esse, materiam primam minus, aliud, producere compositum majus esse, & producere materiam primam minus, illud verum, hoc falsum est, quia majus & difficilius est producere materiam primam, quam producere compositum.*

OBJECTIO 2.

Homo potest intelligere, & non potest volare, at volare est minus, majus autem intelligere. *Resp. volare est quidem minus, at non est minus illius quod est majus nempe intelligere, s. minus in majori non includitur, sed sunt hic disparata non enim ejusdem generis est volare, cujus est intelligere.* RE-

DE ACTU ET POTENTIA.

13

REGULA VI.

*Potentia non fertur extra (adæquatum)
suum objectum.*

OBJECTIO I.

DEUS potest omnia, ergò etiam potest mori, edere, facere ut quæ sunt nō sint, futura quæ sunt sint præterita, quod hæc sub objecto ejus adæquato contineantur, quod est *Omnia*. *Resp: Tò Omnia* non dicit objectum potentiz divinæ adæquatum, nisi restringatur ad Possibilia absolutè, nam nihil sub ulla potentia continetur quod non in Possibilibus numero est, nam impossibilia eò quod talia sunt sub nullam potentiam cadunt, mori autem, edere imperfectionem important & in DEUM, qui perfectissimus est, cadere nequeunt, quia implicat, esse perfectissimum, & tamen esse imperfectum, ita cætera, quia impossibilia sunt, sub potentiam DEI non cadunt, non tamen propterea potentia DEI imperfectionis accusanda est, sicut insulsè crepant: *Norsius & Plinius.*

OBJECTIO 2.

Ex hæc regulâ sequitur beatos non esse visiros DEUM oculis corporeis, quia potentiz visivæ objectum adæquatum est *Lux & Color* s. *Color tantum*, quia quicquid videtur sub aliquo colore videtur. *Resp: illud* ex hæc regulâ quidam probant. Alii verò oculos nostros in potentia obedienciali ponunt, & potentiam visivam elevari ad videndum DEUM statuunt. An satis rectè, judicent alii.

REGULA VII.

*Quod quis potest si vult (sc. potentiam in actum
traducere) potest absolutè.*

OBJECTIO I.

QUOD quis potest, si vult, potest absolutè. At DEUS potest peccare si vult, Ergò potest absolutè peccare. Minor: pro.

probatum quia *quaecunque Deus voluit fecit* Ps 135. Major regula est. Ad hanc objectionem quidam respondent limitando Majorem h. m. Quod quis potest si vult & potest illud velle, quo modo limitatâ majore negant minorem, quia, dicunt, DEum non posset velle peccata, & sic in materiâ argumenti vitium latere existimant. Verum ad formam hinc rectius respondetur, nam argumentum continet quinque terminos, & ut hoc pateat notandum est majorem esse propositionem simplicem de conditionato prædicato, & conditionem vel restrictionem illam, *si vult*, partem prædicati esse, tam in Majore, quàm in minore, & quod prædicati, non vero subiecti pars sit probatur exinde quia est restrictio formalis, & rationem inhxrentiæ prædicati vel partis prædicati *Absolutè* cum subiecto exprimit. Omnis autem restrictio, seu limitatio formalis pars prædicati est non subiecti. Ex quibus cuiusvis patet quomodo argumentum quinque terminos contineat, nempe. Primus est. *Quod quis potest.* 2. *Potest absolutè, si vult.* 3. *Deus.* 4. *Potest peccare si vult.* 5. *absolutè peccare.*

REGULA IIX.

Frustra est potentia, quæ non (h. e. nunquam) *traducitur*
(in specie) *in* (ullum) *actum* (ad quem ordinata est)

OBJECTIO I.

Homo habet potentiam generandi, plurima loca terrarum adeundi. plures colores videndi. Sa pè autem contingit ut homo quidam non generet ejuratâ sponte foeminarum consuetudine, ut quis plura loca non adeat, quosdam quoque colores non videat, ergò illæ potentiæ erunt frustraneæ. *Resp.* Potentiam generandi quod attinet, illa sæpè quidem non traducitur in actum in Individuis, traducitur tamen in actum in specie, & illa potètia generandi nec in Individuis frustranea est, nam

nam potentia naturalis primò data est ob intrinsecam rei perfectionem. Potentia porrò locomotiva frustra in homine non est, etiamsi homo non ad omnia loca moveatur ad quæ illà se movere & potentia visiva si non omnia videat quæ videre potest, nam sufficit potentiam in *aliquem* actum deduci.

OBJECTIO 2. Potentia visiva in Talpis in tota specie non traducitur in actū, ergò frustra est. *Resp.* Talpas habere potentiam videndi negatur & probatur inde quia teste *Arist. lib. de hist. an. c. 9.* non habent veros oculos, sed saltim inchoatos, s. oculis veris solūm quid analogū, inchoatio autem illa oculorum est, ut aliis animalibus quodammodo in hoc sint similes, & propterea nec illa frustra est.

OBJECTIO 3.

Arminius in Apol. art. 19. rectè videtur negare vi hujus regulæ Adamum ante lapsum habuisse potentiã credendi in Christum quia illa fuisset frustra, non enim in actum deduci potuit. *Resp.* Potentia si plures usus & fines respicit nõ statim frustra est si non respectu omnium in actum traducatur. Unde licet illa potentia credendi in Christum quã habuit Adam⁹ in actū ab illo traducta non fuerit, tempus enim, status & cōditio id non admittebāt & requirebant, eadē tamen potētia qua potuit in Christū credere, traducta est in actū, dum in DEUM largitorē omnis boni credidit.

OBJECTIO 4. *Scotus lib. 3. dist. 7. qu. 4.* cum multis aliis quos *Scotus c. l.* allegat, in ea sententiã est, Christū fuisse incarnandum etiamsi Adamus non peccasset, & hoc videtur probari posse ex nostra regulã quia aliàs illa potētia naturæ humanæ qua potuit uniri Verbo frustra fuisset. *Resp.* Hæc sentētia falsa est, & contra illam *vid. Becanū Theol. Scholast. part. 3. tract. 1. quest. 6.* Ad rationē ex regula nostrã desumptã *resp.* quod creatura duplicem possit habere potentiam ad aliquid. 1. *Naturalem.* 2. *Obedientialem.* Illam dico frustraneam esse, si non traducatur in actū in Specie, & illa in nostra regula intelligitur. *Hanc autē nempe Obedientialem*

C

quã

quâ etiam natura humana potuit assumi in unitatem personæ Verbi, non necesse est traduci in actum, quia secundum eam potentiâ ex Creatura quodlibet, facere potest Deus, quod tan. ẽ ordinationi & summæ sapientiæ ejus sapissimè non congruit.

OBJECTIO 5. *Aristoteles lib. 3. Phys. c. VI. text. 57* docet, dari potentiâ infinitum, tum additione, ut in numero, tum divisione, ut in continuo. At illa potentia non potest traduci in actum quia non potest dari actu infinitum, sicut in antecedentibus multis probat rationibus, unde *text. 56.* ait: ὅτι ἴδιον ἐν ἐνεργείᾳ ἔχει τὸ σῶμα ἀπειρον, φανερόν ἐκ τῶτων. *Resp.* Potentiâ dari infinitum, additione & divisione *bisariam* intelligi potest 1. *In sensu coll. cōtivo*, ut infinitum ita sit potentia ut ejus partes omnes tandem simul existant vel additæ vel divisæ, quo modo illi potentiæ responderet actus cōpletus. At h. m. non sumitur sicut ipse *Arist.* indicat c. l. his verbis: ἡ δὲ τὸ δυνάμει ὄν λαμβάνειν ἀπειρὸν εἰ δυνατόν ἀνδραγαθῶν εἶναι, ἡ δὲ καὶ ἐστὶ τῆς ἀνδραγίας, ἡ τῶ καὶ ἀπειρόν ἢ, ὅ ἐστι ἐνεργείᾳ. *Potestatis autem esse non ita sumi debet, ut si hoc statua possit esse, quod hoc statua erit ita & infinitum aliquid quod actu futurum sit.* Ergo nec hoc modo Potentia frustranea dici potest. 2. *In sensu distributivo*, nempe quatenus infinitum ad actum potestati admixtum potest perducī: ita ut numerus nova semper unitate augeatur, nunquã tamen unitatum completam magnitudinem obtineat, & magnitudo perpetuam divisionem subeat, nec tamen absolvatur, aut suarum partium adjectione infinitum cumulum efficiat. Exemplo Certaminum Olympicorum & Diei rem c. l. declarat *Arist.* qui vid. nostrum enim non est hæc prolixè persequi.

REGULA IX.

Actus & potentia (i. e. ens quod modo est actu modo potentiâ) sunt in eodem genere (summo).

OBJECTIO.

Potentia materiæ primæ est in prædicamento substantiæ, & quæ.

quædam tamen formæ accidentales sunt, item Potentia videndi est substantia & à parta rei ipsa anima, at verò visio est in prædicamento actionis. *Resp.* Hæc regula quæ *Thomæ est part. 1. quæst. 77. ars. 1.* si in eâ *Actus & potentia* sumuntur in abstractio, quomodo sumit *Thomas*, illa sine dubio falsa est ut ostendit objectio. Si verò *Actus & potentia* sumuntur *respectu rerum* quæ sunt & dicuntur esse actu vel potentiâ, vera est regula, nam v. g. idem homo est, qui olim potestate erat, jam autem actu est, & in eodem genere summò s. prædicamento substantiæ est. Conantur quidem regulam defendere priori modo *Thomista*, unde ad objectionem respondent 1. Potentiam & actum primarium potentiæ esse in eodem genere, actum primarium autem potentiæ materiæ primæ esse formam substantialem, secundarium verò formas substantiales, 2. dicunt, potentiam visivam & ejus actum videre, esse quoque in eodem genere; supponunt autem actiones immanentes ex quarum numero est visio, esse qualitates, quod autem potentia visiva & aliæ potentiæ animæ, qualitates sint non ipsa substantia animæ probant ex adductâ regulâ, nempe quia actus & Potentia in eodem genere esse dicuntur, & verò quantum quidem ad præsens actus potentiæ visivæ sit qualitas, ut supponunt, concludunt, ipsam quoque potentiam visivam esse qualitatem, ut ita actus & potentia hic in eodem sint genere. Verum semper petunt id quod est in principio, in ultima hæc responsione ad exemplum de potentia visiva & ejus actu desumptum, nam actiones immanentes non esse veras actiones sed qualitates, falsum est & contrarium communiter defenditur à *Dd.* & ipso *Arist.* recipitur. Potentias autem animæ & in specie potentiam visivam esse qualitates si non planè falsum, incertum tamen est & controversum, neque potest probari per regulam adductam quia hæc eo in sensu quo adhibetur falsa est, nec à nobis admittitur.

Alia actus, alia potentia est causa (proxima sive propter quid.)

OBJECTIO UNIC.

DEUS non solum causa est voluntatis, potentia liberae hominis, sed etiam actuum eius ut hic non alia causa sit potentia, alia actuum, & quod DEUS etiam actuum voluntatis causa proxima sit & immediate ad actus voluntatis concurrat *Patrum, Theologorum & Philosopharum* communis est sententia, & ut rationes Philosophicas hic seponamus probari illa quoque potest ex Scripturis, nam *Paulus Act. 17. v. 27. & 28.* dicit: *cu dixis, per ipsum vivimus, movemur & sumus*, probat verò ex hoc *Paulus* quod dixerat, nempe: *Deum non longè abesse ab uno quoque nostrò*, probatio autem illa nulla esset, si *Paulus* statueret DEUM agere & concurrere cum causis secundis mediatè, nam ex hoc quod aliquid mediatè cum aliquo concurrat non sequitur id quod dicto modo concurrat, ipsi cù quo concurrat adesse, quia Sol concurrat cum homine ad generandum hominem 2. *Phys. 2.* Sol tamen ab homine longissime abest. *Resp. Durandus lib. 2. f. ni. dist. 1. qu. 5.* negat ea quae sunt à causis secundis immediatè fieri à DEO Vid etiam *dist. 37. qu. 1.* quae sententia si vera esset, dici posset, DEUM esse actionum humanarum causam remotam, Voluntatè autem causam propinquam. Verum oppositum communiter hic tenent plerique recentiores tum *Theologi* tum *Philosophi*. Vid *Becanus Theol. Schol. Tract. 1. c. 18 & Svaricus Disp. Met. 22. sect. 1. n. 7.* ait: *nam certum esse Deum influere immediatè ac per se in omnem actionem creature ut id negare erroneum sit in fide.* Dicendum ergò est in regulà nostra per Causam intelligi illam, quae satis facti quæstioni propter quid, & ita regula vera est, nã v. g. si quæretur cur homo possit ridere rectè quidem causam assignamus hanc, quia est rationalis, si autem quæretur cur homo rideat, nõ eadem hic causa assignari potest nã etsi rationalitas, ut causa potentia ridendi, sit quodammodo etiam

etiam causa ipsi⁹ risus, non recta tamē respondebis id propterea fieri quod sit rationis particeps, benè autē respondebis, & interrogans acquiescet, si dixeris, ridere, quod objectum ridiculum ipsi sit oblatum.

REGULA XI.

Cuilibet potentia activa (ut in actum traducatur) respondet potentiæ passivæ (vel saltim objectivæ.)

OBJECTIO I.

Videtur non necessarium esse ut existente potentia activa semper existat quoque potētia passiva. *Resp.* de facto nullā potentiā activam existere cui non respondeat passiva concedo, id autem absolutē necessarium esse nego, nec id evincet ratio *Suarerzii disput. Met. 43. sect. 2.* necessarium nihilominus esse dicimus, ut potentia passiva sit, si activa in actum traduci debet.

OBJECTIO 2. Ex hac regula sequitur, DEum hoc Universum non produxisse ex nihilo, sed ex materiā subjēctā, nam DEus ab æterno fuit omnipotens & habuit potentiam activam, ergo etiam vi regula ab æterno extitit principium quod ab illa DEI potentia activa potuit transmurari. *Resp.* Regula aut restringenda est ad solam potentiam activam creatam, aut sub passiva etiam illa intelligi debet quæ à *Scoto*, inventa est, & *Objectivæ* dicitur & hæc respondit potentiæ divinæ ab æterno, & in creatione, *Vid. Scotum. lib. 2. dist. 12. qu. 1. n. 6.*

REGULA XII.

Cuilibet potentia passivæ (vel objectivæ) respondet activæ (vel creatæ vel increatæ.)

OBJECTIO UNIC.

Potesse dari potentia passiva cui, non respondeat activa, namposito, ante productionem mundi extitisse Subjēctum ali-quod, fuisset potentia passiva, non autem activa creatæ. *Resp.* illæ potentiæ passivæ non quidem activæ creatæ, increatæ tamen DEI potentia respondisset.